expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

Obrázky ze zmizelých časů

Může přijít den, kdy všechno naše zlato nepostačí k tomu, abychom vytvořili obraz zmizelých časů. (dr. A. Hazelius)

V dnešní expedici se vydáme do míst vám blízkých, ba přímo důvěrně známých. Zamíříme do našich skříní a zásuvek, do kartonových krabic a starých alb. Středem našeho zájmu se alespoň na chvíli stanou staré fotografie a pohlednice, zažloutlé obrázky zmizelého světa našich prarodičů. Tímto článkem vás chceme upozornit, že je nejvyšší čas zachránit tyto dokumenty doby pro budoucí generace.

Hlavní příčinou ztráty tohoto kulturního dědictví není v současnosti pouze vlhkost a plíseň, případně vyklízení nepotřebných věcí. Pečlivě uložené fotografie jsou ohrožené ztrátou paměti, nejsou-li popsány. S generací pamětníků odchází také základní povědomí o lidech, místech a událostech, zachycených na fotografiích.

Proč zachraňovat tyto přežité a zdánlivě nepotřebné obrázky? Fotografie a pohlednice jsou cenným dokumentem doby. Na rozdíl od vzpomínek pamětníků a zápisů kronikářů zobrazují minulost věrně a plasticky. Hodnota obrazové dokumentace se plně projeví při vydávání dnes velmi populárních dějin obcí, spolků, škol apod. Dobré fotografie výrazně pozvednou kvalitu a čtivost takové publikace. Historické snímky také zatraktivní obecní, spolkové nebo školní webové stránky. Domníváme se, že by každá obec měla mít fotoarchiv uspořádaných, šetrně uložených a kvalitně popsaných fotografií. Vaši potomci také pravděpodobně ocení, pokud zachováte své rodinné fotografie uspořádané a popsané v rodinném fotoalbu. Při sběru obrazového materiálu z regionu se bohužel často setkáváme s pěknými fotografiemi, které nejsou popsané. Většinou bývaly osobním majetkem dnes již zemřelého člena rodiny. Fotografie jsou stále pečlivě uloženy v rodinném albu, ale obsah již je neznámý. Přitom stačí málo a zavčas fotografie popsat.

Z hlediska budoucího využití lze rozlišit dvě skupiny fotek - veřejné a osobní (rodinné). Osobní fota zachycují obvykle rodinné slavnosti jako svatby, pohřby, oslavy Vánoc, narozenin, ale také momentky ze všedního života členů rodiny. Mají obvykle hodnotu především pro samotnou rodinu a měly by být řádně popsány a uloženy v rodinném albu. Ty veřejné nejčastěji zachycují obecní události, slavnosti, veřejná prostranství, budovy, pamětihodnosti atd. Častá jsou skupinová fota členů spolků, učitelů a žáků škol apod. Dokumentačně cenné jsou fotografie ze života dřívějších generací, zachycující dříve běžné hospodářské činnosti jako polní práce, řemesla apod. Veřejné fotografie by měly být časem shromážděny v obecním, spolkovém, školním aj. fotoarchivu. Mnohé obce podobný archiv mají a většinou je jeho správcem obecní kronikář, popřípadě jiný zájemce o místní historii.

Fotografie jsou poměrně novým vynálezem. První použitelné snímky pořídil v roce 1839 francouzský vynálezce Luis Daguerre. Atraktivní vynález se poměrně brzy rozšířil, avšak z venkovského prostředí našeho regionu známe nejstarší snímky až z doby pruské okupace v roce 1866.

Brzy nato našla i zde fotografie širší uplatnění. Do našich obcí občas přicházeli podomní fotografové a nabízeli své služby. Fotografie z 80. let 19. století z ateliérů nebo od podomních fotografů se občas dají nalézt v našich rodinných albech. Na počátku 20. století si také v menších městech otevřeli své ateliéry fotografové - živnostníci. V našem regionu Hans Tichy v Miroslavi, Karel Musil v Krumlově, Josef Musil v Ivančicích, Karel Chrást v Hrotovicích, Ondřej Knoll v Náměšti. Tím se staly ateliérové i venkovní fotografie dostupné širší veřejnosti.

Po první světové válce se objevily první fotoaparáty také v rukou „amatérů“, což výrazně zvýšilo množství snímků z běžného života. Fotografování však bylo náročnou a drahou zálibou. Běžným vybavením rodiny se fotoaparát stal až v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století. Možná si to mnozí neuvědomují, ale nedávno jsme si prošli změnou takřka epochální. Budoucí generace budou pravděpodobně rozlišovat epochu digitální a předdigitální fotografie. Pro naši dobu je charakteristická obrovská nadprodukce digitálních snímků, ve kterých bude obtížné se vyznat. Na druhé straně tradiční fotoalba zejí prázdnotou, aspoň to naše rodinné končí v roce 2003.

Vraťme se nyní zpět ke starým fotkám. Které snímky jsou vlastně staré a co stojí za uchování? Sběratelé pohlednic považují za dostatečně „staré“ pohlednice vydané před rokem 1950. Obecně platí, čím starší, tím cennější, protože fotografií časem přibývalo. Bohužel již dnes prakticky není pamětníků, kteří by popsali fotografie před rokem 1920. Je nejvyšší čas shromáždit a s pamětníky popsat veškeré fotografie z meziválečného období.

Jak fotografie popsat? V případě rodinných fotografií je třeba udělat si čas a projít si rodinné album se starším členem rodiny. Vhodnou příležitostí k doplnění chybějících informací bývají větší rodinná setkání. Veřejné fotky nejlépe popíše menší skupina starších občanů obce při společném posezení. Je možné také uspořádat veřejnou besedu a digitalizované fotografie promítat z dataprojektoru. Pokud nemáme ve fotoalbu nebo v databázi místo vyhrazené na popis fotky, stačí napsat základní údaje obyčejnou tužkou na zadní stranu fota. Z podstatných údajů stačí zapsat: místo, dobu, jména osob, jde-li o slavnost nebo významnou událost také její stručný popis. Potíže při popisu činí skupinová fota většího počtu osob, např. školní fotografie tříd. Je možné předem pořídit tištěnou kopii a zde osoby očíslovat.

Jak fotografie uchovávat? K bezpečnému uchování plně vyhovuje nejběžnější způsob uložení v albu v knihovně. Pokud se chcete zabývat sbíráním fotografií nebo pohlednic ve větším rozsahu, potom běžná fotoalba nestačí, resp. zabírají mnoho prostoru. Pro sběratele jsou na trhu speciální průhledné obaly na každou fotku zvlášť. Takto chráněné snímky se ukládají do kartonových krabic vhodných rozměrů nebo u pečlivých sběratelů do speciálních dřevěných zásuvek. Sbírky fotek je nutné uložit v suchu. Fotografie není vhodné dlouhodobě ponechávat na přímém světle, například ve vitríně nebo na nástěnce. Snímky dlouhodobým působením světla vyblednou. Pro účely výstav a stálých expozic je vhodné pořídit kopie.

A co pohlednice? Sbírání pohlednic je jedním z nejčastějších sběratelských oborů a má dokonce svůj název - filokartie. Sběratelé pohlednic se často specializují. Někteří sbírají pohlednice s různými motivy, jiní sbírají tzv. místopis, tedy fotografie z některého regionu. Právě sbírání místopisných pohlednic se dobře doplňuje se zájmem o místní historii.

Pohlednice samotné měly zpočátku poměrně málo společného s fotografií. Vyvinuly se z korespondenčního lístku a obrázky na nich byly tištěné. První pohlednice se objevily v 70. letech 19. století. Nejstarší nám známá pohlednice z našeho regionu je z roku 1897. Ihned poté nastal v produkci pohlednic opravdový boom a to jak v počtu vydaných pohlednic, tak v nápaditosti jejich provedení. Již v době před první světovou válkou se na vydávání pohlednic podílelo mnoho místních obchodníků a zanedlouho měla svoji pohlednici většina vesnic regionu. V produkci pohlednic našly uplatnění různé tiskové techniky (litografie, světlotisk, barvotisk aj.). Pravá fotografie se na pohlednicích prosadila až po první světové válce.

Zájem o regionální historii nás již před časem přivedl mezi sběratele pohlednic. Na rozdíl od mnoha z nich sbíráme také fotografie, protože jsou pro nás stejně cenným dokumentem doby. Sbíráme staré pohlednice a dobové fotografie regionu Moravskokrumlovska a přilehlé části Miroslavska a Hrotovicka. Z fotografií sbíráme jen veřejné (ne rodinné). Budeme rádi, pokud nám půjčíte vaše fotografie k digitalizaci (naskenování). Pokud fotografie již nechcete vlastnit, nabídněte nám je. Fotografie a pohlednice, které nemáme ve sbírce, rádi koupíme nebo přijmeme darem. Také uvítáme, pokud nám jen dovolíte nahlédnout do Vaší sbírky.

Máme záměr v dohledné době vytvořit veřejně přístupné webové stránky historických pohlednic a fotografií, aby mohla naše sbírka sloužit také Vám. Těšíme se také na spolupráci s dalšími sběrateli regionu.

Bronislav a Eva Grunovi
Petrovice 46, 67201
telefon 515 320 787
e-mail: b.gruna@seznam.cz

Jedna z nejstarších pohlednic M. Krumlova (prošla poštou 1. ledna 1897)

Dobové reklamy fotografů našeho regionu

Skupinová fotografie SDH v Rakšicích z 25. března 1951